

สร้างความสมดุลบนความแตกแยก

ศิริประภา พงศ์ไทย

“บ้าน” คือ ที่ที่เกี่ยวพันเราตั้งแต่เริ่มต้นจนวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นที่ที่ให้ชีวิตและหล่อหลอมให้เราออกมา พัฒนาให้เราเติบโต เป็นที่ที่เราสามารถพักกายพิงใจได้อย่างปลอดภัยมั่นคงมากที่สุด เป็นที่ที่ผู้คนให้กำลังกายกำลังใจแก่กันในการใช้ชีวิต ที่ใดเป็นที่ที่กายและจิตของเราต้องกลับไป ที่นั่นคือบ้าน บ้านและครอบครัวจึงเป็นรากฐานที่สำคัญมากที่สุดต่อการมีชีวิตที่สมดุลและสมบูรณ์ของมนุษย์ หากจะมีบ้านที่มีรอยร้าว ครอบครัวที่มีรอยแตกแยก ก็จะกระทบสมดุลของผู้คนทั้งหมดในบ้าน โดยเฉพาะเด็กๆ ที่เขายังเปราะบางและต้องการการโอบอุ้มมากกว่าวัยใด ฉะนั้นไม่ว่าครอบครัวที่เริ่มมีรอยร้าว ห้างเหิน หรือ แตกแยกจนถึงขั้นแยกย้ายหย่าร้าง บนความแตกแยกสูญเสียนั้น สิ่งที่ต้องเร่งทำมากที่สุด คือ คืนความสมดุลสู่เด็กและครอบครัวให้เร็วเท่าใดก็ยิ่งเป็นผลดีเท่านั้น

วิถีชีวิตหรือความเสื่อมถอย

สถาบันครอบครัวในนานาประเทศประสบกับการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่น อัตราการหย่าร้าง รวมทั้งความสัมพันธ์ที่เห็นห่างระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งยังเป็นเรื่องที่ได้แย้งกันว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีแห่งชีวิต หรือเป็นการ “เสื่อมถอย” ของครอบครัว (Rodger, 1996; อ้างถึงในอุมาพร ตรังคสมบัติ, 2545)

เมื่อพิจารณาต้นตอที่ทำให้ครอบครัว(ระบบย่อย) เสื่อมสมดุล และทำให้เกิดปัญหาสังคม(ระบบใหญ่) นานาประการ เมื่อค่อยๆ สวาลึกลงไปเรื่อยๆ จะพบว่า ต้นตอของปัญหาทั้งปวงอยู่ที่การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและมีปัญญา ไม่ใช่การพัฒนาคนให้รองรับกับอาชีพในสังคมของการบริโภคและเพื่อไปแข่งขันกันในยุคโลกาภิวัตน์เท่านั้น เราต้องยอมรับผลพวงการพัฒนาที่ผ่านมาที่เน้นเศรษฐกิจ แต่มองข้ามการพัฒนาคน พ่อแม่ที่ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูให้ความรัก เห็นค่าของเงินมากกว่าคุณธรรม ความไม่พร้อมและบทบาทที่ไม่ปรับเปลี่ยน เหล่านี้ส่งผลต่อปัญหา

ความสัมพันธ์ในครอบครัวทำให้ห่างเหิน แยกแยก และปัญหานี้ก็ส่งผลต่อปัญหาสังคมเป็นลูกโซ่ และสะท้อนกลับมาสู่ครอบครัวอีก เป็นวงจรที่ไม่มีจุดสิ้นสุด

ความแตกแยกของพ่อแม่คือความแตกร้างของใจหนู

หนูต้องการความสมดุลในการเติบโต

ความแตกแยกของพ่อแม่และครอบครัวที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งปรัสเซีย เปี่ยมสมบุญ (2525) กล่าวว่า “การแตกแยก หย่าร้างจะส่งผลกระทบต่อเด็กรุนแรงเพียงใดขึ้นอยู่กับวัยของเด็ก และมักมีผลรุนแรงต่อเด็กเล็กในวัยก่อนเรียน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะเด็กอาจขาดความรักความอบอุ่นในช่วงที่ต้องการอย่างมาก” การที่เด็กรู้สึกขาดความอบอุ่น ความมั่นคงในชีวิตที่เขากำลังเติบโตนั้น ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเขาแน่นอน บางคนพัฒนาการถดถอย บางคนทำตัวมีปัญหาเพื่อให้พ่อแม่หันกลับมาสนใจตัวเอง บางคนสะสมความเครียดและแสดงออกในการกลไกป้องกันตัวหลายรูปแบบ สิ่งเหล่านี้ประทับอยู่ในตัวเขาทั้งตัว หล่อและหลอมให้เขาเติบโตมากับปัญหาและก็สร้างปัญหาต่อไป ดังนั้น เด็กๆ จึงต้องการความมั่นคง ความรักที่เพียงพอให้เขาได้สร้างสมดุลในตนเองเพื่อการเติบโตที่ดีและงดงาม

สิทธิของหนูอยู่ที่ไหน

จะมีพ่อแม่สักกี่คนที่จะตระหนักถึงสิทธิของลูก เคารพความเป็นมนุษย์ในตัวลูกเท่ากับของเขาเอง เด็กก็มีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ มีประเด็นหนึ่งในสิทธิเด็กหมวดหมู่สิทธิของการอยู่รอดกล่าวว่า “พวกเรามีสิทธิที่จะมีครอบครัวที่รักและห่วงใย” เป็นสิทธิพื้นฐานที่เขาจะเติบโต ดังนั้นไม่ว่าพ่อแม่จะมีปัญหาต่อกัน จะช่วยประคับประคองปรองดองกันต่อไปได้ หรือ ต้องแยกทางกันก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักไว้ในใจคือการให้ลูกมีครอบครัวที่ให้ความรักอย่างเต็มที่ ห่วงใยดูแลเขาอย่างเพียงพอ ไม่ให้เด็กต้องถูกริดรอนสิทธิของการเติบโตในครอบครัวที่มีความสุข เพียงเท่านี้เขาก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณค่าต่อไปได้

คินสู่ดุลยภาพ คินพลังสู่ครอบครัว

การใช้ชีวิตคู่เป็นการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนสองคน ย่อมมีความแตกต่างและต้องมีการปรับตัว อาจมีปัญหาความเห็นต่าง ความแตกแยกเกิดขึ้นได้ในครอบครัว แต่คุณพ่อคุณแม่ต้องมาลองทบทวนกันว่า ปัญหาความสัมพันธ์ที่มีนั้นสามารถปรับและปรองดองกันได้หรือไม่ ถ้าคำตอบคือได้ ก็ควรพยายามปรับความเข้าใจอย่างดีที่สุดโดยเร็ว แต่ถ้าทั้งสองคนประเมินว่าการแยกทางเป็นทางที่ดีกว่าการทนอยู่แล้วละก็ จงรีบทำอย่างดีที่สุดเช่นกัน เพราะเด็กจะมีความสุขมากกว่าอยู่ท่ามกลางสงครามระหว่างพ่อและแม่ ดังนั้น ทุกปัญหาย่อมมีทางแก้ไข ไม่ว่าจะทางใดที่คุณเลือก จงทำอย่างดีที่สุดและไม่ทิ้งปัญหาให้เรื้อรัง ก็จะนำสมดุลคินสู่ครอบครัวและลูกๆได้

ใช้ปัญญาในการสื่อสารบนฐานแห่งเมตตา

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาในครอบครัวจะพบว่า สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการสื่อสารทั้งสิ้น การสื่อสารที่ดีจะนำมาสู่ความเข้าใจที่ดีและสัมพันธภาพอันดีในครอบครัว ซึ่งท่านพระธรรมปิฎก (2543) ได้กล่าวตอบปัญหาในการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวไว้ว่า “เราจะหวังให้ทุกคนเหมือนกันไม่ได้ เป็นเรื่องปกติธรรมดาที่คนเรามีระดับการพัฒนาของจิตใจและปัญญาไม่เท่ากัน แต่ทำอะไรจึงจะให้มาประสานกันด้วยดี ดังนั้นเราต้องมีปัญญาเข้าใจกัน กรุณา เห็นใจกัน แล้วก็พยายามปรับตัวด้วยวิธีการสื่อสาร เพื่อให้อยู่ด้วยกันได้ดี เมื่อเกิดความขัดแย้งก็ต้องแก้ไข ประชุมพูดจากัน”

ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นหัวใจสำคัญของสัมพันธภาพ การเชื่อมโยงสายใยความรักภายในครอบครัว การสื่อสารด้วยปัญญาและตั้งอยู่บนฐานแห่งเมตตาจะช่วยประคับประคองชีวิตคู่ และช่วยสร้างความรู้สึกอบอุ่น เปี่ยมรักให้กับลูก แต่หากคุณพ่อคุณแม่ทบทวนแล้วว่าการหย่าร้าง คือทางออกที่ดีของเขา การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นไปอีก เพราะอย่างไรเสียความแตกแยกย่อมเกิดความรู้สึกสูญเสีย และขาดสมดุลในชีวิตของลูกแน่นอนไม่น้อย แต่การสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ลูกกลับคืนสู่สภาวะสมดุลได้ โดยพ่อและแม่ต้องสื่อสารกับเขาด้วยความจริงใจให้เขาเข้าใจสถานการณ์ ไม่ใช่ลูกเป็นเครื่องมือ ไม่สาตโคลนใส่กัน ให้ลูกยังคงมีความรู้สึกที่ดีต่อทั้งพ่อและแม่ ทั้งสองฝ่ายต้องมีความจริงใจในการแก้ปัญหา สื่อให้เขาเห็นว่าแม้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแต่สิ่ง

ที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือลูกยังคงได้รับความรัก ความห่วงใยอย่างเต็มที่เหมือนเดิมจากครอบครัว คุณพ่อคุณแม่ที่หย่าร้างก็ยังคงต้องมีการสื่อสารที่ดีต่อกัน เพราะทั้งสองยังมีหน้าที่ในการเลี้ยงดู การเติบโตของลูกร่วมกันต่อไป ดังนั้น การนำดุลยภาพคืนสู่ครอบครัวจึงต้องใช้ปัญญาในสื่อสาร บนฐานแห่งเมตตาเพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดีมีความเข้าใจซึ่งกัน

เสาหลักของครอบครัว

เสาหลักที่ทำให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข นั่นคือ ความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น ความเชื่ออาทรเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็จะทำให้ครอบครัวนั้นเข้มแข็ง พ่อแม่ต้องมีเวลา คุณภาพ ให้ลูก ไม่ใช่การเลี้ยงลูกด้วยเงินทอง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นความรักและความผูกพันที่มีจะเป็นเหมือนเกราะป้องกันที่ดี และหากมีปัญหาหย่าร้างเกิดขึ้นต้องมีญาติพี่น้องเข้ามาช่วยเหลือเปรียบ เป็นบุคคลที่เข้มแข็งที่สามารถให้เด็กได้รับความมั่นคง เป็นเสาหลักให้เด็กแทนในช่วงเวลาที่พ่อ และแม่ต้องปรับตัวในการหย่าร้าง

หนูไม่เหลือใคร แต่หนูเหลือครู

หากเด็กต้องทนอยู่ท่ามกลางสงครามในครอบครัว ต้องพบเจอกับความรุนแรงหรือเป็น แหล่งระบายอารมณ์ของพ่อแม่ เป็นเครื่องมือของพ่อแม่ เด็กย่อมได้รับผลกระทบทั้งต่อร่างกาย และจิตใจแน่นอน และอาจแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เด็กอาจจะเก็บตัว มีความเครียดกังวลสูง ไม่ร่าเริงยิ้มแย้ม เด็กอาจจะเกเร แก่งแย่งเพื่อน ใช้ความรุนแรง พัฒนาการอาจจะถดถอย รอย ประทับที่เขาได้รับจะแสดงออกมาแตกต่างกัน มากน้อยแตกต่างกัน ครูบางคนอาจตัดสินเด็กเท่า ที่เห็น คิดป้ายกาหัวว่าเป็นเด็กมีปัญหาเสร็จแล้วจบกัน ครูบางคนอาจดีขึ้นมามากอีกนิด คือ พยายาม ปรับพฤติกรรม แต่ปัญหานั้นไม่หมดไปไม่ได้แก้ที่ต้นตอ เด็กก็ยังคงเติบโตแบบบิดๆ เบี้ยวๆ อยู่ นั่นเอง ดังนั้น ครูผู้เป็นกัลยาณมิตรของเด็กนั้นต้องรู้จักเด็กอย่างแท้จริง เปิดใจมองเขาอย่างแท้จริง ถ้าเด็กมีปัญหาไม่ใช่เพราะเด็กมีปัญหา แต่สืบเสาะถึงปัญหาและช่วยแก้ไข ในปัญหาครอบครัว นั้นแน่นอนครูไม่สามารถไปยุ่งเรื่องในครอบครัวได้ แต่ครูให้คำปรึกษา แนะนำในการดูแลเด็กที่ดี ในสภาวะของความแตกแยกที่เกิดในครอบครัวของเด็กได้ และครูต้องให้ความรัก ความอบอุ่น สร้างความรู้สึกที่ดี ความมั่นคงทางจิตใจ ครูก็เป็นเสาหลักให้เด็กในช่วงวิกฤติเช่นนั้น ได้เช่นกัน

ปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมทุกปัญหาแก้ไขได้ด้วย **“จิตใจที่ตั้งมั่นในทางที่ชอบ จิตที่มีพลังเข้มแข็ง มีปัญญา และไม่มีเดบอด”** ซึ่งก็หวังว่าคนทุกคนจะสามารถพัฒนาและยกระดับจิตใจเป็นแบบเช่นนั้นได้บ้างไม่มากก็น้อย จากความหวังที่แผนพัฒนาชาติเริ่มเปลี่ยนกระบวนทัศน์มาเน้น **“คน”** เป็นศูนย์กลางเป็นหลักของการพัฒนา สังคมน่าจะสงบสุขมากขึ้น ครอบครัวจะเข้มแข็ง มั่นคง เด็กก็จะเติบโตขึ้นอย่างสวยงาม สมบูรณ์ และสมดุ

รายการอ้างอิง

บุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. "ครอบครัวสลาย : ปัจจัยภายนอกและภายใน". วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. (ปีที่ 1 ฉบับที่ 1). กทม.: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

พระธรรมปิฎก. ความสุขของครอบครัวคือสันติสุขของสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 13) กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวย, 2543.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ.2545 – 2549.

สมพร เทพสิทธิ์า. ครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กทม. : สมชายการพิมพ์, 2538.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. จิตวิทยาชีวิตคู่และการบำบัดคู่สมรส. กทม. : ชันต์การพิมพ์, 2545.